

KRATKI OSVRT NA KORESPONDENCIJU IZMEĐU FRANJE FANCEVA I ELZE KUČERA

Autor je u radu sažeto prikazao život i rad dr. Franje Fanceva. Uz iznošenje glavnih crta njegovog znanstvenog rada, ukratko je prikazano njegovo knjižničarsko djelovanje. Osobita pozornost je posvećena njegovoj korespondenciji s dr. Elzom Kučera.

1. OPĆE CRTE IZ ŽIVOTOPISA DR. FRANJE FANCEVA

Franjo Fancev je rođen 24. rujna 1882. godine u Virju, gdje je završio i osnovnu školu. Gimnaziju je pohađao u Bjelovaru i Zagrebu, a slavensku i romansku filologiju studirao je u Zagrebu i Beču (1902./03.-1906./07.). Nakon diplomiranja postigao je doktorat iz slavenske filologije. Godine 1909. položio je profesorski ispit iz hrvatskog i francuskog jezika, a 1914. je habilitirao "za historičku gramatiku hrvatskoga ili srpskoga jezika" na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. U realnoj gimnaziji u Bjelovaru obnašao je službu profesora u školskoj godini 1907/8., a zatim je od 1908. do 1919. bio knjižničarski pristav¹ u Kraljevskoj sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Funkciju ravnatelja središnje hrvatske knjižnice je obnašao do 1926. godine. "Kraljevskim ukazom Fancev je 23. rujna 1926. godine imenovan redovitim profesorom na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu", a ukazom od 12. kolovoza imenovan je vršiteljem dužnosti ravnatelja do imenovanja dr. Mate Tentora ravnateljem Knjižnice 31. ožujka 1927. godine. Fancev mu je 23. travnja 1927. i službeno predao Knjižnicu.² Od 1923. dr. Fancev je kao honorarni docent držao dio nastave iz starije hrvatske i srpske književnosti, da bi nakon umirovljenja dr. Branka Vodnika 1926. godine preuzeo vodstvo katedre za stariju hrvatsku književnost. Dakle, on je od tada pa sve do svoje smrti 31. ožujka 1943. godine vrijedno radio kao redovni sveučilišni profesor. U tri navrata (1927./1928., 1928./1929. i 1940./1941.) bio je dekan Fakulteta.³ Među studentima je bio poznat kao profesor "kojemu su đaci mogli pristupati bez straha, koji je uvijek spreman, da im u radu pomogne savjetom".⁴ Također, Fancev je u razdoblju od 1937. do 1939. bio predsjednik Društva hrvatskih književnika.⁵ Svojim znanstvenim radovima iz hrvatske dijalektologije i povijesti starije hrvatske književnosti, objavljenim u časopisu *Archiv für slavische Philologie* te u Akademijinim izdanjima, dr. Fancev je na početku karijere zaintrigirao znanstvenu javnost. *Rad, Građa za povijest hrvatske književnosti* i *Starine* "rječiti su svjedoci njegova neumornoga i obilnoga, a u isto doba dobro smišljenoga i kritički izgrađivanoga iztraživačkoga rada na polju poviesti starije hrvatske književnosti".⁶ U tim knjigama najveći broj vrlo vrijednih priloga iz povijesti hrvatske književnosti pripada upravo njemu. Budući da je dr. Fancev svojim kvalitetnim znanstvenim radovima, ali i polemičkim istupima, privlačio pozornost znanstvenih krugova, možemo kazati da je akademik Musić njega s pravom 1925. godine predložio Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti "za člana dopisnika u razredu historičko-filologičkom". Četiri godine kasnije dr. Stjepan Ivšić je predložio Akademiji da Fanceva izabere za

Slika 1.-2. Franjo Fancev

svoga "pravoga izvanrednog člana, uvjeren, da će dr. Franjo Fancev u tješnjoj naučnoj svezi s Jugoslav. akademijom razviti još jače svoja korisna istraživanja u historiji hrvatske književnosti i jezika".⁷ Uz to, Fancev je u Akademiji bio urednikom *Građe za povijest književnosti hrvatske*, obnašao je dužnost gospodarskog tajnika te je bio član raznih odbora. Za redovnog je člana Akademije u razredu "historičko-filološki" izabran 1940. godine.⁸ Godine 1941. je on među desetoricom prvih novo potvrđenih pravih članova Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, te je bio razvrstan u "poviestno-jezikoslovnom razredu".⁹

Franjo Fancev je u hrvatskoj kulturnoj prošlosti ostao, ponajprije, zabilježen kao filolog i književni povjesničar¹⁰ koji je obradio veoma važna područja, poput slavenskog bogoslužja u Posavskoj Hrvatskoj, knjižnu baštinu Zagrebačke biskupije, početke hrvatskog tiskarstva u Zagrebu, s Pavlom Vitezovićem na čelu, korijene hrvatske preporodne misli s kraja XVIII. i početka XIX. stoljeća. Posebno je značajan njegov rad na istraživanju podrijetla hrvatskog narodnog preporoda i na isticanju njegove autohtonosti. Dr. Fancev se nije pri tom zaustavio samo na akademskoj raspravi o tim pitanjima nego je o tome pisao u novinama i časopisima,¹¹ znajući da će tako istina za koju se borio stići i do najširih krugova čitateljstva.¹² Svojim predanim i savjesnim radom on je "osvietlio mnoga dosad neiztražena ili krivo prikazana područja starije hrvatske književnosti, stekavši time neprocjenjivih zasluga".¹³

KRATKI PRIKAZ KNJIŽNIČARSKOG DJELOVANJA DR. FRANJE FANCEVA

Uz zapažen i vrlo vrijedan doprinos proučavanju povijesti hrvatske književnosti, dr. Fancev je u našoj kulturnoj povijesti ostavio traga i kao knjižničar. Budući da je taj dio njegovog djelovanja manje poznat, kratko ćemo prikazati njegov knjižničarski rad. On se 1. rujna 1908. zaposlio u Kraljevskoj sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu kao pristav II. razreda. Knjižnica je tada imala ukupno trojicu zaposlenih (Kostrenčić-ravnatelj, dr. Deželić i dr. Fancev). Odmah po dolasku je na svoj zahtjev

dobio polugodišnji dopust, da bi zatim više puta tražio premještaj na gimnaziju te potom i jednogodišnji dopust u znanstvene svrhe za habilitaciju. Time je odmah, tvrdi J. Stipanov, pokazao da se zapravo ne želi opredijeliti za knjižničarski poziv.¹⁴ No, kako nije mogao dobiti zaposlenje na gimnaziji, sve se više pripremao za sveučilišnu karijeru. Uglavnom po dolasku u Knjižnicu radio je najprije u đачkoj čitaonici te na poslovima katalogizacije. U kolovozu 1911. radi u Knjižnici na mjestu pristava I. razreda.¹⁵

Unatoč mogućim prijemima oko pitanja da li je dr. Fancev želio biti knjižničar ili je pak više težio znanstvenoj karijeri, sigurno je da kod njega postoji interes i briga za definiranje uloge zagrebačke sveučilišne knjižnice te položaja knjižničara u Hrvatskoj. Tome u prilog govori i činjenica da je on 1911. godine u članku "Naša sveučilišna biblioteka", objavljenom u *Savremeniku*, iznio svoje viđenje razvoja i pozicije Knjižnice u društvu. On se na početku gradnje nove sveučilišne knjižnice zapitao što treba učiniti da ta knjižnica doista postane "moderni zavod, koji će biti ures i ponos naše kulturne snage, živo vrelo naše nauke" jer je smatrao da sveučilišna knjižnica "treba da bude vrelom za ozbiljne naučne radove".¹⁶ Da bi se to postiglo treba, po njegovom sudu, imati školovano osoblje, dobre kataloge, sistematsko umnožavanje i određeno uređenje. Usporedbom s modernim knjižnicama drugih naroda pokazuju se načini kako bi se moglo postići da i zagrebačka sveučilišna knjižnica bude suvremeno uređena.¹⁷ Posebno je oštro kritizirao stav "da svatko može da bude činovnikom bibliotekarskim, ili da zvanje bibliotekarsko može da bude i samo sporedno". Osobito je, piše dalje, pogubna teza "da onaj, koji nema dovoljno sposobnosti ni sprema za druga zvanja, taj može da bude još samo bibliotekarskim činovnikom", a upravo takav stav je vrijedio u Hrvatskoj.¹⁸ Stoga je on tražio da se odredi "među u radu duševnom i mehaničkom", kako bi se moglo pravedno i kvalitetno kategorizirati knjižnično osoblje, jer u modernoj knjižnici ne smije ni u čemu vladati slučaj ili samovolja. Nepravda, što se nanosi "školovanom osoblju čisto mehaničkim radnjama, već se davno svagdje uklonila", isticao je Fancev, jer knjižničar "još samo kod nas nema ništa s književnom produkcijom", knjižničar "još samo kod nas nije duševni radnik, već prosti stroj za kopiranje naslova, traženje signatura i posudjivanje knjiga". Fancev zaključuje da samo iz "potpunoga nepoznavanja vrijednosti ovoga zavoda (zagrebačke sveučilišne knjižnice, m. op.) za našu nauku moglo se dogoditi, da je bibliotekarski činovnik daleko slabije plaćan, nego ikoja druga činovnička kategorija".¹⁹ Posebnu pozornost je dr. Fancev posvetio katalogizaciji, jer "moderna biblioteka ne može se ni zamisliti bez općega alfabetskoga kataloga, stručnoga kataloga i mjesnih kataloga". U tom je kontekstu on kritizirao loše stanje kataloga u zagrebačkoj sveučilišnoj knjižnici.²⁰ Svoje razmatranje o knjižnicama i knjižničarstvu je Fancev završio pitanjem o autonomiji Knjižnice, koja bi trebala postati "posvema samostalnim zavodom s nešto širom zadaćom", jer naša sveučilišna knjižnica je jedina ustanova takve vrste i mora zadovoljavati "sve kulturne radnike, pa čemu da bude samo univerzitetskom, neka bude "narodnom" ili "zemaljskom", da se i samim imenom što jače istakne njezina zadaća".²¹

Po preseljenju u novu zgradu u listopadu 1913. godine Fancev je radio na poslovima u Zbirci i čitaonici rijetkosti.²² Nakon izbivanja rata, u ljeto 1914. godine, biva zajedno s nekolicinom drugih djelatnika Knjižnice mobiliziran i vraća se u Knjižnicu tek krajem 1917. godine. U rujnu 1918. je bila donesena novela kojom se nastojalo urediti kategorije knjižničnog osoblja. Tako se razlikovalo stručno knjižnično osoblje s fakultetskom spremom i novim nazivima radnih mjesta (ravnatelj, knjižničar, pristav, vježbenik), te manipulativno-pomoćno osoblje i posluga. Ta je novela, piše Fancev u *Spomenici* iz 1925. godine, knjižničnom osoblju popravila materijalni položaj, jer ga je u "berivima

izjednačila sa činovništvom istih čin. razr. drugih zvanja, a osigurala mu i unapređenje u manjim vremenskim razmacima, negoli ga je predvidio zakon od g. 1894.”²³ Provođenjem novele od 12. rujna 1918. dr. Fancev je 21. veljače 1919. godine “imenovan ravnateljem Sveučilišne knjižnice, a mjesec dana kasnije Deželić mu predaje Knjižnicu”.²⁴ Inače, u Knjižnici je bilo nezadovoljstva s Deželićevim rješavanjem stručnih i organizacijskih pitanja, a uz to bilo je i osobnih netrpeljivosti, osobito između Deželića i Fanceva.²⁵ Nezadovoljstvo je doprlo čak do Sveučilišta i do zemaljske vlade, koja je u vrijeme rata bila u rukama Hrvatsko-srpske koalicije. Zato je u toku provođenja zakonske novele o Sveučilištu Vlada odlučila premjestiti Deželića u Državni arhiv.²⁶ Nakon promjene u upravi pristupilo se reviziji, da se “uklone griješke i nedostaci”²⁷, jer Fancev je nastojao reorganizirati rad Knjižnice, te je pokušavao ukloniti nedostatke u uređenju knjižnice, u prvom redu u pogledu kataloga i smještaja knjiga u spremištu, ali je išao i za tim da “općenarodna uloga knjižnice dođe što više do izražaja”. Knjižnica je tako dobivala sve širi djelokrug kao sveučilišna ustanova, a na drugoj strani je mogla sve manje udovoljavati potrebama Sveučilišta, koje se širilo osnivanjem novih fakulteta.²⁸ Također, dr. Fancev je htio uvesti raspored stručnih poslova u knjižnici prema školskoj spremi službenika, pa je stoga predlagao Povjereništvu za bogoštovlje i nastavu da manipulativno osoblje sa srednjom školom vrši u knjižnici pomoćne knjižničarske poslove, a manipulativno osoblje s nižom srednjom školom obavlja najjednostavnije stručne poslove.”²⁹

Početak 1919. godine osnovana je u sveučilišnoj knjižnici grafička zbirka, a produženo je bilo i radno vrijeme u velikoj čitaonici (od 8 do 19 sati). Također, za upravljanja dr. Fanceva bio je povećan broj mjesta za sjedenje u velikoj čitaonici, te se uspjelo izboriti za dobivanje prava na obvezne besplatne primjerke domaćeg tiska iz cijele Kraljevine.³⁰ Prema izvještajima iz 1920. godine Knjižnica je primala nešto više od 250 stranih časopisa, a povećao se i broj darova. Tako je, prema podacima što ih Fancev navodi 1925. godine u *Spomenici* prigodom 50. godina Sveučilišta, Knjižnica na kraju 1924. godine imala približno 303.096 svezaka, ali od toga treba odbiti 53.438 svezaka koliko je, prema Fancevu, otpadalo na Metropolitanu.³¹ Na početku školske godine 1925/26. planirano je bilo staviti uporabu korisnicima “prvi dio nove ručne biblioteke, koji obuhvata bibliotečna i bibliografska pomagala, opća naučna pomagala, filozofiju i pedagogiju, povijest umjetnosti, pravo i državoslovne nauke.”³²

U rujnu 1926. godine, kao što smo napomenuli, Fancev je bio imenovan sveučilišnim profesorom. Time je završila njegova knjižničarska karijera. Dakle, dr. Fancev se knjižničarstvom “bavio samo dio svog radnog vijeka i javnog djelovanja”. On je osam godina bio na čelu Sveučilišne knjižnice kao njezin ravnatelj, a čitavo vrijeme svoje knjižničarske djelatnosti smatrao je “prolaznim”, jer mu knjižničarstvo nije bilo profesionalni izbor i zvanje, već zapravo “usputno” zanimanje, za što je prema ondašnjim mjerilima i poimanjima imao potrebitu naobrazbu, smatra Stipanov.³³ Unatoč ovoj tvrdnji ne može se poreći da je Fancev u odnosu na svoje prethodnike uspio napraviti korak dalje u organizaciji i radu Knjižnice. On je i kao sveučilišni profesor iskazivao interes za zagrebačku sveučilišnu knjižnicu. Stoga je u cilju uspostave bolje povezanosti Knjižnice sa Sveučilištem koje se širilo (novi fakulteti, seminari, katedre i dr.) osnovan u ljetnom semestru šk. god. 1932/33. “Sveučilišni knjižnični odbor” sastavljen od predstavnika pojedinih fakulteta. Odbor je djelovao do početka Drugog svjetskog rata, a prvim mu je predsjednikom bio dr. Fancev. On je tu bio “zapravo u funkciji korisnika odnosno tumača potreba i zahtjeva sveučilišne i znanstvene zajednice prema Sveučilišnoj knjižnici”.³⁴

Slika 3.

Dopisnica dr. Franje Fanceva
upućena 3. kolovoza 1912. iz Virja
dr. Elzi Kučera

KORESPONDENCIJA FANCEV - KUČERA

U znanstvenoj i kulturnoj javnosti je poznata korespondencija dr. Franje Fanceva s profesorima Milanom Rešetarom i Vatroslavom Jagićem.³⁵ Ovdje bi željeli ukazati na jedan, također, važan dio korespondencije dr. Fanceva koja se odvijala između njega i dr. Elze Kučera.³⁶ Njihova korespondencija se čuva u *Zbirci rukopisa Nacionalne i sveučilišne knjižnice* u Zagrebu. Pisma Elze Kučera upućena F. Fancevu (21 pismo, 27 komada, signatura: R 7494b) obuhvaćaju razdoblje od 1906. do 1935. godine, dok se pisma Franje Fanceva upućena E. Kučera (102 pisma, 108 komada, signatura: R 4771b) odnose na razdoblje od 1910. do 1932. godine. Ovaj rad nema pretenziju detaljnijeg istraživanja, već želi naglasiti koliko je ova korespondencija zanimljiva, bogata i prilično neistražena, te pruža dobar uvid u određene segmente djelovanja Franje Fanceva. Također, ovo je mali prilog boljem poznavanju prilika u zagrebačkoj sveučilišnoj knjižnici u razdoblju od 1908. do 1927. godine, kada je dr. Fancev aktivno djelovao u knjižničarskom poslu.

Dr. Fancev je, kao što smo već spomenuli, u Kraljevskoj sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu počeo raditi 1908. godine, a dr. Kučera je u jesen 1909. godine u Knjižnici bila zaposlena kao privremeni pomoćnik, da bi 1911. bila primljena u činovničku državnu službu kao prva žena knjižničar u Hrvatskoj.³⁷ Dolaskom u Knjižnicu upoznala je Fanceva s kojim je godinama bila kolegica i prijateljica, te su zajedno dijelili knjižničarsku sudbinu. Kroz njihovo dopisivanje upoznajemo dio prilika u razvoju Knjižnice, ali i njih kao osobe. Ovdje donosimo u prijepisu sedam kratkih dopisnica, odnosno razglednica što ih je dr. Fancev u raznim prigodama uputio dr. Kučera iz svojega rodnoga Virja, te iz Zagreba i Beča, u razdoblju od 1910. do 1912. godine. Također, dajemo i jedno pismo E. Kučera upućeno F. Fancevu iz 1912. godine. Kroz njihovu korespondenciju uočavamo da je Franjo Fancev volio svoju rodnu Podravinu, u koju je rado i relativno često navraćao u raznim prigodama. Tu se ugodno osjećao jer je bio daleko od svojih uobičajenih poslova i briga. Dane je provodio odmarajući se, te mu je čak pomalo bilo i dosadno, budući da nije imao odgovarajućeg društva u Virju. Zanimljivo je spomenuti da u njegovim kratkim dopisnicama možemo jasno zapaziti određene značajke toga podneblja, poput npr. "panonsko blato", "podravsko-ugarska bura" i drugo, koje je u svojim djelima često spominjao i Miroslav Krleža.

Pismo br. 1.³⁸

Virje, 3. VIII. 1910. (dopisnica sa slikama Virja)

Veleučenoj gospojici Dr Elzi Kučera
asistent kr. sveuč. biblioteke
Zagreb
Kr. sveuč. biblioteka

Evo me u mome "belome lepome" Virju, gdje se tako ugodno osjećam, te mi i ne dolazi na pamet, da se krenem kamo u svijet. Cijeli mjesec sproved ću ovdje odmarajući se u dijalektiziranju i filologiziranju. Mađarski počeh također marljivo da nešto naučim, mislim u ovo vrijeme i preko Drave malo.

Srdačno pozdravljam gdu. što još zaviruju u biblioteku i Vas
Franjo Fancev

Pismo br. 2.

Virje, 26. VIII. 1910. (dopisnica sa slikom Virja)

Veleučenoj gospodični
Dr Elzi Kučera
asistent kr. sveuč. biblioteke
Zagreb
Kr. sveuč. biblioteka

Vašu cijenjenu kartu primih - hvala na glasinama o mojoj sudbini. Ipak ma da je evo već i 26. još ništa a mislim, da ništa ni ne će biti. Da htjelo se ali kako, izigrati me, dodijeliti me na godinu dana u Bjelovar - tobože Probejahr - a nakon godinu dana bogzna što bi opet bilo, i ja se svečano ogradih protiv toga da, idem na gimnasiju rađe no ovdje gdje sam sada - ali uz uvjete zajamčene zakonom. I mislim da sada visokoj gospodi zape rječca u grlu; jer ni glasa. Ali se varaju svi, koji misle, da će raditi, što ih volja, znat ću i ja što mi je u buduće raditi, lje pisar više ne budem, to mi je moja ispovijed. Inače ovdje lijepo ...***39- još samo 4 dana. Kako vama - mislim, da se 1. rujna više nećemo sastati u butiki bit ćete već u Švicarskoj.

Srdačno vas pozdravlja Franjo Fancev

Pismo br. 3.

Zagreb, 20. IX. 1910. (dopisnica sa slikom Trga Franje Josipa u Zagrebu)

Vele učena gospodična
Dr Elza Kučera
Zürich V.

Fehrenstrasse N°2

Hvala na sjećanju. Zaviđajući vam na ugodnim praznicima u tak lijepim krajevima. Kod nas ništa nova - pače i ja još uvijek u biblioteci ne sluteći ništa, što mi se kroji gore. Dolazimo dnevno svi na okup - no provodi se od nezadovoljnika pasivna rezistencija - tek jedan od nas vrlo marljiv. Prošli tjedan bio ja šefom - dr. Deželić bio na tajnoj misiji. Inače se marljivo radi u izgradnji biblioteke.

Srdačno vas pozdravlja
Franjo Fancev

Pismo br. 4.

Virje, 30. XII. 1911. (razglednica s motivom "Hrvatsko slavonske narodne nošnje")

Veleučenoj gospodični Dr Elzi Kučera
Zagreb, Jurjevska ulica br. 4

Sretno novo ljeto

sa srdačnim pozdravima želi Fancev

Praznici evo već na izmaku, još sutra pa opet treba krenuti put Zagreba-grada. Ovo vrijeme ovdje sprovodio sam ugodno, hvala majci prirodi, koja cijelo vrijeme nije ronila kišovite suze, jer inače bih se utopio u moru blata, ili ne bih smio iz kuće.

Ja sam sutra već na večer u Zagrebu a u utorak ujutro u uredu do vidova.

Pismo br. 5.

Virje, 3. VIII. 1912. (dopisnica sa slikom Virja)

Veleučenoj gospodični
Dr Elzi Kučera

kr. sveuč. bibl. pristav

Zagreb, Jurjevska ulica br. 4

Već se drugi dan sunčam na Virovskom suncu kao zmija u Sahari, zadovoljan što sam odolio napastima da štogod ponese u Virje i da ovdje radim. Preveliku dosadu razbijam Felddienstom, Exercierroylementom i Scheressinstrukciom, no to i nije rad za dušu, više samo očima prevrćem stranicama. Mogu dakle reći, sprovodim dane u potpunom duševnom neradu.

Inače društva nikakova, od stare i srednje generacije nikoga ovdje a među djecom nije mi mjesta. Valjda ću u utorak u Zagreb a u četvrtak na večer u Beč.

Srdačno Vas pozdravlja Fr. Fancev

Pismo br. 6.

Wien 19/8. 1912 (dopisnica s motivom iz Gradskog parka u Beču)

Mademoiselle

M ele Dr Elza Kučera

Zagreb

Jurjevska ul. br 14

Pred odlaskom (20/8 u 5 h ujutro) u manevre

srdačno pozdravlja sve i Vas

Franjo Fancev

U manevrima zadržavat ćemo se na jednom mjestu 10 dana pa ću Vas odanle moliti da mi javite bibliot. novosti.

Pismo br. 7.

Virje, 4. IV. 1912. (dopisnica sa slikom Virja)

Veleučenoj gospodični

Dr Elzi Kučera

Zagreb

Jurjevska ulica br. 14

Utorak po podne ostavio sam Zagreb - a što sam se više približavao domu, to ružnije bivalo je vrijeme. Po buri podravsko-ugarskoj jedva sam stigao do doma. Jučerašnji dan također vrlo loš - danas tek nešto bolje.

Glasovi o komesarijatu doprli su danas i do nas. Lastavica koja nam ga donijela bile su N. N ostalih naravski nema i neće ih valjda skoro ni biti.

Danas mi Gavella javio jednu affairu za onoga Skarića - hoće onaj rječnik, što smo mu ga tražili i ja sam ga našao ali zaboravio dati - pišem Gavelli, da su sada praznici, tj. čitaonice zatvorene pa neka Skarić ne gnjavi.

Srdačno Vas pozdravlja Franjo Fancev

Pismo br. 8.

(Pismo E. Kučera upućeno F. Fancevu)

Zagreb, 23. VIII. 1912.

Velecijenjeni gospodine Doktore!

Eto sjedim kod svoga stola u biblioteci i hoću da vam pišem bibliotečne novosti, nadajući se, da će me ostaviti dotle u miru božjem!

Prvo i glavno: dobili ste dekret, kojim Vam se povisuje plaća za 200 K godišnje, pa dozvolite, da Vam ja u to ime prva čestitam i da Vam u duhu čvrsto stisnem ruku tamo negdje usred naporna hodanja!

Osim Vas dobili su povišenje još gosp. Krišković i dr. Cavella svaki po 400 K., a dr. Vidačić 200 K. Dr. Deželić i ja jedini ostadosmo na starome. Što ćemo! Sjećate li se još, proglasili ste me jednom bibliotečnim siročetom, pa čini se da ne smijem izaći iz te uloge! Ali tako sam dobre volje kraj toga sa izgledom na plandovanje u tuđini, koje se napokon ipak sve više bliži. Vaš dekret, mislim, da će se držati ovdje, dok se ne povratite. Inače sad gosp. Krišković upravlja bibliotekom, dr. Deželić tek koji put dođe, da pogleda. Subotom ljudi gadno navaljuju, ali opet sve teče prilično glatko. O tragikomičnim potankostima ću Vas zgodnije izvijestiti usmeno, kako mi se i pismo ne bi previše otežlo. Hoću naime na svaki način, da još danas prije podne ode, pa da ga nađete čim stignete u Kuchnhlag! I onako mi nije nekako pravo što Vam u pomanjkanju adrese nisam mogla već i prije barem kojim retkom da odgovorim na Vaše pozdrave iz Virja, pa iz Beča jer znam po sebi, da je čovjeku ugodno, ako mu se u strani svijet odpiraju iz domaćih krajeva!

Dr Butkovića nisam više vidjela prije njegova odlaska. Sredinom mjeseca mi je pisao kartu, na kojoj javlja, da je sa svojim ujakom na Sušaku u sanatoriju, jer da mu se ujak za koji dan mora podvrći operaciji. Ne javlja ništa kakova je to operacija, a na moj upit također još nije napisao. Da nije samo preozbiljno! To bi za njega značilo, da se bliže i neugodni dani!

Zdenka se danas vraća sa ljetovanja, gdje joj se jako svidjelo. Vidjet ćemo, kako se oporavila!

Meni je ovaj mjesec prošao do sada prilično rastrgano i nesređeno ne u bibliotekarskom poslu službenom i privatnom ... Odlanut će mi kad budem ono nekoliko nedjelja mogla na sve to da zaboravim.

A i vama će odlanuti, kad se opet nađete među svojim rukopisima i knjigama, to si mogu misliti!! Baš danas sam vidjela gdje se jedno odjeljenje vojnika na dvokolicma vraća s vježbe. Tako prašni i umorni su izgledali. Pomislila sam na Vas, kako se možda baš u isto vrijeme na slični način natežete. Nadam se da će ostati kod neugode i napora, a da Vam barem zdravlju ne će naškoditi! Dr Ivšića sam nedavno u civilu srela u Ilici, pozdravili smo se, razgovarali nismo.

Dominko je čisto zadovoljan što vam napokon barem ja nešto javlam iz biblioteke, pa se ponudio, da će on odnijeti pismo na poštu i to odmah, samo da čim prije stigne!!

Vaše pozdravlje sam izručila svima u biblioteci prisutnima.

U srdačnom spominjanju

Elza Kučera

ZAKLJUČAK

Svojim javnim djelovanjem dr. Franjo Fancev i dr. Elza Kučera su ostavili vrijedan trag u hrvatskom znanstvenom i kulturnom životu u prvoj polovini 20. stoljeća. Oni su godinama bili kolege, te su zajedno dijelili knjižničarsku sudbinu. Kroz njihovo dopisivanje možemo upoznati dio prilika u razvoju Sveučilišne knjižnice u Zagrebu prvenstveno u razdoblju od 1908. do 1927. godine, ali i njih kao osobe. Osobito želimo istaknuti da ova zanimljiva, bogata i prilično neistražena korespondencija pruža dobar uvid u određene segmente djelovanja dr. Fanceva. Također, kroz pisma upoznajemo i neka zapažanja Franje Fanceva o rodnoj Podravini.

Bilješke:

1. Više o ulozi i znanjima potrebnim za knjižničnog pristava i ostalo knjižnično osoblje krajem 19. i početkom 20. stoljeća je pisao hrvatski sveučilišni knjižničar Ivan Kostrenčić. Vidi: Spisi u arhivu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (dalje: S. NSK), 27. i 28/1876., te 79/1902.
2. Josip STIPANOV, "Franjo Fancev - ravnatelj Sveučilišne knjižnice", Franjo Fancev : književni povjesničar i filolog : zbornik radova sa znanstvenog skupa, Zagreb-Zadar, 20.-22. ožujka 1997., Zagreb 1998., 220.-221., i Antun MUSIĆ, "Dr. Franjo Fancev", Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (dalje: Ljetopis JAZU), 40/1927., 129.-130.
3. O radu dr. Fanceva na Filozofskom fakultetu usp. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (ur. S. Damjanović), Zagreb 1998., 47, 122., te Spomenica u povodu proslave 300-godišnjice Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 1969., sv. 2, 90. Također, usp. Miroslav VAUPOTIĆ, "Fancev, Franjo", Enciklopedija Jugoslavije, sv. 3, Zagreb 1958., 285. Ove godine bilježimo šezdeset godina od smrti dr. Fanceva.
4. Olga ŠOJAT, "Dr. Franjo Fancev, sveučilišni profesor i akademik (1882.-1943.)", Nastavni vjestnik (dalje: NV), 51 (1942.-1943.), 218.-222.
5. "Fancev, Franjo", Hrvatska enciklopedija (dalje: HE), sv. 3, Zagreb 2001., 580.
6. "Izvadci iz zapisnika razrednih, odborskih i skupnih sjednica", Ljetopis Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (dalje: Ljetopis HAZU), 54/1943., Zagreb 1943., 41.
7. Antun MUSIĆ, "Dr. Franjo Fancev", Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnost (dalje: Ljetopis JAZU), 40/1927., 129.-130., i Stjepan IVŠIĆ, "Dr. Franjo Fancev", Ljetopis JAZU, 42/1930., 76.-77.
8. "Izveštaj gospodarskog tajnika dra. Franje Fanceva o zaključnim računima za godinu 1939/1940.", Ljetopis HAZU, 53/1941., 4, 47.-49.
9. Vida FLAKER, "Pisma Franje Fanceva Milanu Rešetaru", Franjo Fancev : književni povjesničar i filolog : zbornik radova sa znanstvenog skupa, Zagreb-Zadar, 20.-22. ožujka 1997., Zagreb 1998., 243., i "Glavna skupština za konstituiranje Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti", Ljetopis HAZU, 54/1943., 19.-20.
10. O tome nam svjedoče kratke natuknice iz mnogih enciklopedija, npr. Enciklopedija Leksikografskog zavoda, sv. 2, Zagreb 1956., 665, Enciklopedija Jugoslavije, sv. 3, Zagreb 1958., 285, Narodna enciklopedija: srpsko-hrvatsko-slovenačka, I. knjiga, Zagreb 1929., 666, te Josip BRATULIĆ, "Fancev, Franjo", Hrvatski biografski leksikon, sv. 4, Zagreb 1998.
11. O njegovim "književnim polemikama" vidi: Ivica MATIČEVIĆ, "Bilješka o književnim polemikama Franje Fanceva", Franjo Fancev: književni povjesničar i filolog: zbornik radova sa znanstvenog skupa, Zagreb-Zadar, 20.-22. ožujka 1997., Zagreb 1998., 161.-168.
12. Josip BRATULIĆ, "Franjo Fancev kao povjesničar hrvatske kulture i književnosti", Franjo Fancev: književni povjesničar i filolog: zbornik radova sa znanstvenog skupa, Zagreb-Zadar, 20.-22. ožujka 1997., Zagreb 1998., 9.-10., Antun MUSIĆ, "Dr. Franjo Fancev", Ljetopis JAZU, 40/1927., 129.-130., te "Fancev, Franjo", HE, sv. 3, Zagreb 2001., 580.
13. O. ŠOJAT, "Dr. Franjo Fancev, sveučilišni profesor i akademik (1882.-1943.)", NV, 51(1942.-1943.), 218.-222.
14. J. STIPANOV, "Franjo Fancev - ravnatelj Sveučilišne knjižnice", Zagreb 1998., 205. Ovdje Stipanov dijeli mišljenje D. Sečić. Usp. Dora SEČIĆ, Kr. sveučilišna knjižnica u Zagrebu 1874.-1918.(doktorska disertacija), Zagreb 1996., 120.
15. D. SEČIĆ, Kraljevska sveučilišna knjižnica u Zagrebu 1874.-1918., Zagreb 1996., 121, 131, 145., Josip STIPANOV, "Franjo Fancev - ravnatelj Sveučilišne knjižnice", Zagreb 1998., 205., i Stevo PETROVIĆ, Hrvatska kr. sveučilišna biblioteka, Zagreb 1913., 30.
16. Franjo FANCEV, "Naša sveučilišna biblioteka", Savremenik, VI/1911., br. 5, 273., i Franjo FANCEV, "Naša sveučilišna biblioteka", Savremenik, VI/1911., br. 6, 354.
17. Franjo FANCEV, "Naša sveučilišna biblioteka", Savremenik, VI/1911., br. 5, 274.
18. Franjo FANCEV, "Naša sveučilišna biblioteka", Savremenik, VI/1911., br. 6, 351. Ovdje Fancev, po svemu sudeći, dijeli stavove svojeg nekadašnjeg šefa I. Kostrenčića. Usp. Ivica ZVONAR, "Nastojanja Ivana Kostrenčića oko poboljšanja statusa knjižničara u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu krajem 19. i početkom 20. stoljeća", Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Vol. 20/2002., 269.-286.
19. Franjo FANCEV, "Naša sveučilišna biblioteka", Savremenik, VI/1911., br. 6, 354.
20. D. Sečić, pozivajući se na M. Rojnicu, kritički se osvrće na tu, ali i na druge teze dr. Fanceva u ovom članku smatrajući ih neutemeljenima. Usp. D. SEČIĆ, Kraljevska sveučilišna knjižnica u Zagrebu 1874.-1918., Zagreb 1996., 138.
21. F. FANCEV, "Naša sveučilišna biblioteka", Savremenik, VI/1911., br. 6, 355. Matko Rojnic se 1969. godine kritički osvrnuo na ovaj članak dr. Fanceva, i pri tom istaknuo da su njegova opažanja o nedostacima vlastite knjižnice bila

- točna, ali je Fancev pokazao premalo mjere ocjenjujući stanje knjižnice malenoga Zagrebačkoga sveučilišta prema njemačkim knjižnicama, koje su u to vrijeme zacijelo bile među najbolje uredenima u Europi. Usp. Matko ROJNIĆ, "Nacionalna i sveučilišna biblioteka" (pretisak), Pravni fakultet u Zagrebu, Knj. 2: Sv. 1: Prilozi za povijest katedri i biblioteke Fakulteta, Zagreb 1996., 527.-577., 565.-566.
22. D. SEČIĆ, Kraljevska sveučilišna knjižnica u Zagrebu 1874.-1918., Zagreb 1996., 121, 131, 145., Josip STIPANOV, "Franjo Fancev - ravnatelj Sveučilišne knjižnice", Zagreb 1998., 205., i Stevo PETROVIĆ, Hrvatska kr. sveučilišna biblioteka, Zagreb 1913., 30.
 23. Franjo FANCEV, "Sveučilišna knjižnica", Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu 1874-1924 : Spomenica akademickoga senata, Zagreb 1925., 191.-224, 222.
 24. J. STIPANOV, "Franjo Fancev - ravnatelj Sveučilišne knjižnice", Zagreb 1998., 205., te F. FANCEV, "Sveučilišna knjižnica", Zagreb 1925., 191.-224., i D. SEČIĆ, Kraljevska sveučilišna knjižnica u Zagrebu 1874.-1918., Zagreb 1996., 154.-155.
 25. O stanovitom neslaganju između Fanceva i Deželića usp. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zbirka rukopisa, Franjo Fancev - Pisma Elzi Kučera, R 4771b (dalje: R 4771b), Pismo F. Fanceva upućeno E. Kučera, Zagreb, 12.04.1911., te Pisma drugih osoba upućena I. Kostrenčiću, R 6248b (dalje: R 6248b), Pismo F: Fanceva upućeno I. Kostrenčiću; Zagreb, 28.10.1919.
 26. U svezi Deželićeve smjene spominjali su se i politički razlozi. Matko ROJNIĆ, "Nacionalna i sveučilišna biblioteka", Zagreb 1996., 569.
 27. F. FANCEV, "Sveučilišna knjižnica", Zagreb 1925., 224.
 28. M. ROJNIĆ, "Nacionalna i sveučilišna biblioteka", Zagreb 1996., 569.
 29. Isto, 570.
 30. F. FANCEV, "Sveučilišna knjižnica", Zagreb 1925., 223.
 31. O nastojanjima dr. Fanceva da poboljša organizaciju, poveća broj zaposlenih i izbori bolji položaj za knjižnično osoblje usp. R 6248b, Pismo F: Fanceva upućeno I. Kostrenčiću; Zagreb, 28.10.1919., te R 4771b, Pisma F. Fanceva upućena E. Kučera, Zagreb, 6.11.1921., 20.12.1921. i 13.09.1923. Također, o djelovanju dr. Fanceva na mjestu ravnatelja Knjižnice usp. M. ROJNIĆ, "Nacionalna i sveučilišna biblioteka", Zagreb 1996., 571., i F. FANCEV, "Sveučilišna knjižnica", Zagreb 1925., 224.
 32. F. FANCEV, "Sveučilišna knjižnica", Zagreb 1925., 224.
 33. J. STIPANOV, "Franjo Fancev - ravnatelj Sveučilišne knjižnice", Zagreb 1998., 203. Stipanov napominje, pozivajući se na američkog teoretičara knjižničarstva H. J. Sheru, da se sve do početka 20. stoljeća pod pojmom knjižničara (sholar librarian) poimala vrlo obrazovana osoba, "osobitog intelektualnog obzora i široke kulture i znanja, više kao znanstvenik, učenjak".
 34. J. STIPANOV, "Franjo Fancev - ravnatelj Sveučilišne knjižnice", Zagreb 1998., 221., i M. ROJNIĆ, "Nacionalna i sveučilišna biblioteka", Zagreb 1996., 571.
 35. Alojz JEMBRIH, "Franjo Fancev u svjetlu svojih pisama Vatroslavu Jagiću", Franjo Fancev : književni povjesničar i filolog : zbornik radova sa znanstvenog skupa, Zagreb-Zadar, 20.-22. ožujka 1997., Zagreb 1998., 261.-335., i Vida FLAKER, "Pisma Franje Fanceva Milanu Rešetaru", Franjo Fancev : književni povjesničar i filolog : zbornik radova sa znanstvenog skupa, Zagreb-Zadar, 20.-22. ožujka 1997., Zagreb 1998., 237.-260.
 36. E. Kučera (Vinkovci, 1883.-Zagreb, 1972.) je studirala na bečkom, zagrebačkom i ciriškom sveučilištu. Po osnovnoj struci je bila psihologinja. God. 1909. je promaknuta za doktora filozofije. U Kr. sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu je od 1909. do 1944. godine radila na različitim poslovima, a zbog velikog stručnog znanja je više od dvadeset godina obnašala dužnost zamjenice ravnatelja Knjižnice. Bila je među osnivačima Hrvatskog knjižničarskog društva 1940. Također, djelovala je kao član ispitivač u komisiji za stručne ispite u knjižničarskom zvanju. Autorica je mnogobrojnih bibliografija iz područja filozofije i psihologije. Za doprinos knjižničarstvu primila je 1968. Kukuljevićevu povelju. Usp. Dora SEČIĆ, "Dobitnici Kukuljevićeve povelje", Hrvatsko knjižničarsko društvo: 14. III. 1940.-14. III. 2000 : spomenica, Zagreb 2000., 135.-165.
 37. Usp. Elza KUČERA, "Bibliotekarsko spominjanje", Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 2/1951, br. 1-4, 19.-31.
 38. Pisma, odnosno dopisnice i razglednice, sam osobno izabrao, a brojeve od 1. do 8. dodao sam radi preglednosti i lakšeg snalaženja. Napominjem da pisma inače nisu numerirana. Koristim prigodu da ovdje zahvalim kolegici prof. Branki Grbavac na pomoći u obradi slikovnih priloga za ovaj rad, te kolegici prof. Tihani Luetić za provjeru podataka o djelovanju dr. Fanceva na Filozofskom fakultetu.
 39. Jedna riječ je ovdje nečitljiva.

SUMMARY

Ivica ZVONAR, M.A.

SHORT REVIEW ON THE CORRESPONDENCE BETWEEN FRANJO FRANCEV AND ELZE KUČERA

This work has briefly presented the life and work of Mr. Franjo Francev, PhD. Along with bringing up essential features of his scientific work, his librarian work has also been presented. Especial attention has been given to his correspondence with Mrs. Elza Kučera, PhD. Through their public activities, Mr. Franjo Francev and Mrs. Elza Kučera have made a noticeable impact on Croatian scientific and cultural life in the first part of the 20th century. Their correspondence enables us to find out about circumstances in the development of the University Library in Zagreb, particularly within the period from 1908 to 1927. Furthermore, their letters give us insight into some of Franjo Francev's observations about his native Podravina.